

SEFARAD, UN SEGLE DESPRÉS DE LA INQUISICIÓ

Escrit en un dels moments àlgids de l'antijudaisme al Vell Continent, és una de les millors obres introductòries al món sefardita

Text: **Tomàs Vibot**
tomasvibot@gmail.com

Sefarad és el mot que en hebreu es dóna a Espanya i que la tradició jueva –des de l'època medieval– aplica a tota la península Ibèrica. D'ençà el 1492, quan els Reis Catòlics n'expulsaren els jueus, molts emigraren bàsicament cap al Magreb i Turquia. Els que no ho feren varen ser obligats a convertir-se i foren víctimes de la Inquisició. Amb ells es portaren les seves mil·lenàries religió i cultura, malmenades en el regne catòlic, però també la llengua que parlaven, majoritàriament el castellà. Aquest convuls episodi de la història suposà la creació d'una comunitat lingüística i cultural singular –els sefardites– que s'ha mantingut diferenciada des de final del segle XV fins avui, la màxima ex-

pressió del qual és la conservació de la llengua original, un particular castellà conegut específicament com a judeocastellà.

Retorno a Sefarad és una obra del sefardita José Meir Estrugo Hazán, nat a Esmirna el 1888 i mort a l'Havana el 1962, que veié la llum el 1933 i que ara l'editorial Renacimiento acaba de reeditar dins la seva col·lecció "Biblioteca judaica". Aquest treball, escrit en un dels moments àlgids de l'antijudaisme al Vell Continent, és una

de les millors introduccions al món sefardita. L'autor hi afirma –amb delicada modèstia– que la seva finalitat és la d'"apuntar muchos datos y hechos que conservo, como reminiscencias de mi niñez, pasada en la judería de Esmirna; rescoldos de algo que un día había sido grande y que creo merecen ser conservador piadosamente en los anales de la historia contemporánea". Però realment l'obra, articulada a partir de diversos capítols temàtics, és una magnífica i ben redactada exposició sobre la idiosincràsia de la comunitat sefardita, especialment dels seus trets folklòrics i lingüístics.

El llibre arrenca amb una trajectòria biogràfica de l'autor, traçada el 2006 per Jorge Domingo Cuadriello, on declara la dificultat de seguir la pista biogràfica d'Estrugo a causa de la constant itinerància de l'autor. José Meir Estrugo estudià al Caire i emigrà als Estats Units el 1911. Ingressà en la maçoneria com a membre de la West Gate Lodge 333, de Los Angeles. Viatjà el 1921 a Espanya per conèixer les seves arrels culturals jue-

Val la pena llegir el pròleg original de l'obra, redactat per Gabriel Alomar

ves. Participà a Istanbul en la fundació el 1923 de la Casa d'Espanya, i es casà amb Nuria Gabay. Proclamada la Segona República, s'instal·là a Madrid i combaté per ella com a capità d'infanteria. Després de viatjar per diversos països, s'instal·là a Cuba. S'inscrigué en el Centre Hebreu Sefardita d'aquest país des del 1951 i en la Lògia Unión Ibèrica el 1954. A més d'aquest llibre, redactà altres treballs d'investigació sobre la cultura sefardita a *Sefard*, *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares* i a la revista mexicana *Norte*.

Per saber alguna cosa més de l'autor –encara que sigui de manera molt col·lateral– val la pena llegir el pròleg original de l'obra, redactat ni més ni manco que per Gabriel Alomar i Villalonga, qui en temps de la Segona República rebé l'autor a Mallorca per conèixer de més a prop la qüestió xueta. El nostre literat –qui pocs anys des-

prés també sortí de l'Illa per anar al Caire, on morí– reproduïu un dels diàlegs que mantingué amb l'autor de *Retorno a Sefarad*: "Crea usted -me decía- que este es el sentimiento de muchos de mis hermanos de Oriente; no queda ningún rencor hacia España, ningún rastro de la ofensa mortal de 1492. Sentimos hacia España un gran amor, purificado por la ilusión."

Estrugo il·lumina aspectes ben interessants de la cultura que ell va viure intensament des d'infant i que divulga de manera eficaç. Són d'especial interès els capítols centrats en el folklore, agrupats sota el títol *En torno a la judería sefardita*, on tracta la parla, la cuina, el comerç o la música sefardites. Curios és l'article dedicat a l'etimologia del seu llinatge, ben present a la Mallorca medieval amb les formes Astruc o Benastruc.

Retorno a Sefarad. Un siglo después de la Inquisición
José Meir Estrugo

Editorial Renacimiento, Sevilla, 2010
129 pàg. / 15 €

MÉS ENLLÀ DEL VERB

Text: **Jordi Rourera**
jordirourera@yahoo.es

No deu haver-hi gaires coses més difícils en una novel·la que transmetre amb paraules el que no pertany al món de les paraules. A la raó. *Després de Laura*, de Jordi Cabré, la novel·la finalista del premi Sant Jordi d'enguany, posa en primer pla la dimensió transcendent de la música: aquella impossible explicació de la relació exacta que hi ha entre la partitura o l'execució i l'efecte que causa en l'esperit dels que l'escolten. La impressió sobrenatural que provoca de vegades, de cosa d'un altre món. La bellesa incomprendible.

Bernard Stengel, el millor intèrpret de Beethoven que hi ha hagut mai, ha mort. Al funeral toca el seu amic Salvador Dalmau, pro-

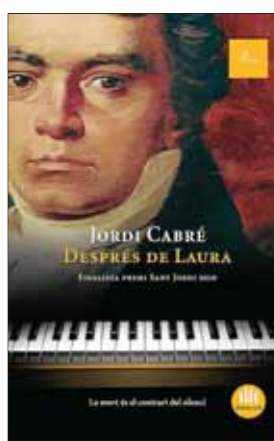
fessor d'estètica musical i pianista d'un cert talent però anodí, feliçment casat i pare de família. La vídua és la Laura del títol. La Laura, que amb la seva bellesa absoluta, acabada la cerimònia, girarà com un mitjà la vida d'en Salvador per sempre més. L'atracció amorosa és un bon correlat del que no es pot expressar.

Paral·lelament, una segona línia argumental ens transporta a la foscor dels darrers temps de la vida de Beethoven i, especialment, després de la seva mort, als conflictes entorn d'una partitura desconeguda i secreta, que tot-hom vol localitzar, esmentada en els quaderns de conversa –els quaderns on els interlocutors li escrivien a causa de la seva sordesa–. Una recerca, aquesta, que s'allarga fins al present, amb una trama que es creua amb la d'en Salvador.

L'enigma, el gir argumental des del primer moment i la trama històrica formen un bon còctel, amb una recreació de la Viena de començament del dinou gens de

Una recreació de la Viena de començament del dinou dramatitzada i evocadora

cartró pedra –al contrari, dramatitzada i evocadora–. Un bon esquer per al lector. Ara, la complexitat, a l'alçada de l'ambició dels propòsits, arriba amb les veus narradores. D'una banda, un narrador extern i neutre ens explica la trama de Viena; però per a la del present tenim un narrador en segona persona: el mateix Bernard Stengel un cop mort, que «explica» a en Salvador (que no el sent, però nosaltres sí) el que passa: «La Laura t'ha citat (...) Has volgut anar a peu (...) Observes (...)», etc. La segona persona sempre implica un cert matís didàctic i crea un vincle entre narrador i protagonista, en aquest cas justificat per la relació entre tots dos. Que sigui la veu d'un personatge l'insereix

en la trama, que estigui mort li atorga l'omnisciència. I, a més, gasta una certa ironia que li dona personalitat. Una troballa.

L'altre element destacat és l'omnipresència de la música i, especialment, la de Beethoven, interioritzada, assumida i viscuda per l'autor. No és

només perquè formi part de la història, és clar. Ni per les nombroses referències musicals que salpebren tot el llibre (referenciades a l'índex i penjades en un canal de Youtube). També s'imposa per l'excel·lent treball estilístic, que introdueix innumerable elements del camp semàntic de la música en la narració, com a recurs expressiu, metafòric. I sense que grinyoli. I, encara: quan es descriu la música. Aquest és un

art difícil: el trobem en Cortázar, quan expressa l'ànima d'un solo de Louis Armstrong, o quan Zweig ens eleva amb *Al·leluia* final d'*El Messies* de Händel; en aquesta novel·la també hi és.

Més que amb l'argument, és a través de tot el tractament narratiu que s'aconsegueix una gran expressivitat. És més, el fet de portar l'argument a les últimes conseqüències i donar una explicació al lector –racional o sobrenatural, però comprensible–, crec fa més mal que bé. Perquè *Després de Laura* va més enllà de la resolució de l'enigma; i el fet d'explicar-lo, justament i paradoxalment, la hi fa encallar. Novel·lar l'inefable és una lluita on la victòria potser és impossible. Aquest cop, però, ha estat una lluita igualada. I amb un resultat excepcional.

Després de Laura
Jordi Cabré

Editorial Proa, Barcelona, 2011
304 pàg. / 20 €